

Boek van de maand

De vertaalslag

J. Wesseling

Soms laat ik me graag uitdagen. Door een opmerking. Door een grap. Door een situatie. Hoe dan ook: mijn omgeving prikkelt mij te reageren. In dit geval prikkelde de boektitel mij: UITGEDAAGD DOOR DE TIJD.... Het boek ontstond op initiatief van de Hervormde Bond voor Inwendige Zending. De tijd daagt ons allemaal uit. Grote verhalen zijn voorbij en grote woorden roepen vooral scepsis op. Hoe kan de christelijke gemeente het grote verhaal waarin zij gelooft, communiceren?

Verkenningen

In het boek werd een drietal verkenningen uitgevoerd:

- in het heden, waarin de postmoderne cultuur met haar religiositeit werd geanalyseerd;
- in de christelijke traditie, waarin de apostolische alsook de verhouding tussen algemene en bijzondere openbaring aan de orde kwamen;
- op weg naar de toekomst, waarbij mogelijkheden die de postmoderne cultuur aan de gemeente van Christus biedt, in het vizier kwamen.

Dit boek kreeg enthousiaste recensies en was in no time uitverkocht. Blijkbaar was er vraag naar dit soort analyses en verkenningen. Misschien tekent het ook onze verlegenheid met de ontstane situatie. We voelen ons overrompeld door culturele veranderingen, krijgen ze maar moeilijk in beeld, laat staan dat we op een adequate manier erop inspelen. En blijkbaar willen we wel: de kansen grijpen om het christelijk geloof over te dragen. En met moed en verwachting getuigen van het Evangelie in de 21ste eeuw.

Vervolg

Er werd ook een symposium aan gewijd. Er bleven vragen open. De scribenten zagen het als een nieuwe uitdaging. In een volgend boek wordt een drietal thema's verder uitgediept.

- Onze cultuur is subjectief ingesteld. Hoe kan de Bijbel nog met gezag spreken in een cultuur als de onze, die het individuele menselijke gevoel centraal stelt?
- Waarover moet het in een getuigend gesprek eigenlijk gaan? Hoe ga je het überhaupt aan? En is overdracht van het Evangelie wel mogelijk aan mensen die niet of nauwelijks nadenken over zingeving?
- Wat is de betekenis van de kerk vandaag? En wanneer mensen belangstelling tonen voor het christelijk geloof, is dat nog niet hetzelfde als belangstelling voor de kerk(dienst). Mag of moet je alternatieven zoeken?

Doel van dit boek: nadenken over de vraag hoe we de boodschap van de Bijbel verder krijgen dan de kerkmuren. Een doel dat ons allemaal ook aan het hart mag gaan. Is het Evangelie niet bestemd voor 'alle volken'? Dus ook voor het Nederlandse volk, dat al god-lozer leeft, razendsnel seculariseert en een toenemend aantal culturele minderheden in zijn midden heeft wonen.

Titel

Het boek heet: OM DE VERSTAANBAARHEID. Voor mij een heel wat minder uitdagende titel

overigens, dan van het eerste boek. Uitdaging prikkelt mij, verstaanbaarheid, tja. Het boek gaat over de vertaalslag tussen boodschap en kerk aan de ene kant en de hedendaagse mens en zijn cultuur aan de andere. En dat vind ik dan wel weer een grote uitdaging.

Als recensent ontkom je er bijna niet aan alle scribenten recht te doen door de inhoud van hun bijdrage kort weer te geven. Het is een veelzijdig en overwegend smakelijk menu.

Hoe spreekt de Bijbel?

Hoe slaag je erin de Bijbel zo te verstaan, dat je de boodschap op een heilrijke manier ter sprake brengt in de leefwereld van vandaag?

G.C. den Hertog geeft aandacht aan 'Bijbellezen in de postmoderne cultuur'. Hij geeft een korte impressie van veranderingen in de visie op de Bijbel. Aan de hand van een concreet bijbelgedeelte illustreert hij vervolgens hoe je in een kleine bijbelkring recht zou kunnen doen aan het gezag van de Bijbel, maar ook aan de postmoderne instelling van de groep.

R. de Reuver zoomt in op het kleine verhaal in de Bijbel. In het hele boek klinkt de stem van God. Maar in een veelheid van tijden, plaatsen, culturen, situaties en boeken treedt deze God de mens tegemoet. Dat schept ruimte voor ontmoeting met de Levende God, juist ook in de 'kleine verhalen'.

S. Paas buigt zich over de vraag hoe 'zoekers' kennismaken met de Bijbel. Waar begin je met lezen? Moet je eigenlijk wel de Bijbel met ze lezen? En in welke vormen kun je dat doen? Hij pleit ervoor zo snel mogelijk met zoekers de integrale bijbeltekst te gaan lezen. Doel is zo de Christus der Schriften te ontmoeten.

Hoe spreek je met anderen?

In dit tweede deel begint A.H. van Veluw met de vraag of rationele argumentatie ons kan helpen bij de communicatie van het Evangelie. Geloven is toch niet alleen maar irrationeel en gevoelsmatig, maar heeft ook een alleszins redelijke kant. Het is te begrijpen. Het zou zelfs schadelijk zijn om al te intuïtief stellingen te betrekken, zonder vanuit de Schrift goed te doordenken. Van Veluw illustreert zijn benadering aan de hand van drie veel voorkomende vragen: 'het waarom van lijden en kwaad'; 'hoe kan God Zich met ons verzoenen door de dood van Jezus?'; en: 'is Allah dezelfde als God?'

H. van den Belt bespreekt de plaats van de ervaring in het getuigend gesprek. God begint waar de mens zich bevindt. Hij belicht de weg die God gaat met een verloren zondaar en zijn bekering. Aan kennissen heeft hij een aantal vragen voorgelegd. Hoe kwamen ze in aanraking met het christelijk geloof? Hoe lang duurde het voordat je zelf tot geloof kwam? Wat maakte in die tussentijd de meeste indruk op je? En hebben anderen hun geestelijke ervaringen aan je verteld? Opvallend was dat vaak een crisissituatie aanleiding of middel was om te gaan zoeken naar God. Opvallend is ook dat schuldbesef meestal pas na de bekering echt een rol gaat spelen, als iets wat de relatie verstoort. Daarvoor zijn zingeving en ervaren leegte veel belangrijker. En dus aanknopingspunt voor een gesprek!

J. Hoogland gaat in op het debat over normen en waarden. Biedt het christelijk geloof de oplossing of verlossing? Hij betwijfelt of het reëel is te streven naar een gemeenschappelijk gedragen moraal. Daarom bepleit hij niet een herstel van gezamenlijke waarden en normen, maar een herwaardering van de levenskunst. In de voetsporen van Bonhoeffer pleit Hoogland voor de navolging van Christus in zijn mens-zijn, zijn kruisiging en zijn opstanding. Levenskunst richt zich niet zozeer op het 'mooie' leven, maar op het 'goede leven'. Op de 'praxis pietatis', de oefening in de godsvrucht. Door gelijkvormig te worden aan het beeld van

Christus kunnen christenen een heilzame betekenis hebben voor de wereld om hen heen. P.J. Visser is ontmoetingen aangegaan met postmoderne kerkverlaters. Dat leverde een spannend gesprek op. Gaandeweg krijgen we diverse aanwijzingen om verwoorde vragen en gevoelens te onderkennen en daar op een wijze manier op te reageren. Daarna rest het gebed of het gezaaide ook op Gods tijd mag ontkiemen.

Lang niet altijd komt het gesprek over geloven op gang. Soms hebben mensen helemaal geen vragen. C.M. van Loon benoemt vijf mogelijke oorzaken: mensen zijn antireligieus, of bewust a-religieus, of volkomen onbekend met het christelijk geloof. Ook kan welwillend afstand gehouden worden of juist een openstaan voor geloof en God onvervuld zijn gebleven. Hoe komt een mens dan in beweging? Mensen kunnen geraakt worden door de nadelen van niet-geloven, door de vreugdevolle gevolgen van wel-geloven alsook door het stimulerende klimaat in een gemeente. Alle drie sporen worden nader onderzocht.

Hoe ben je kerk?

Wat betekent de huidige samenleving met zijn individualisering voor onze vormen van kerk-zijn? Dit derde deel geeft enkele aanzetten tot bezinning.

P.L. de Jong stelt de vraag of de volkskerk voorbij is. Als hervormd predikant in de mooiste en meest dynamische stad van Nederland heeft hij te maken met een continue in- en uitstroom van leden. Dat vergt steeds weer nadenken over de kerk. Wat zijn wij voor gemeente? Wat is heilig en onopgeefbaar? Wat zijn grenzen? Wat houdt missionaire gemeente zijn in midden in een oude stadswijk met talloze migranten? Vanuit het verbond en het spreken van het Nieuwe Testament en de gereformeerde confessie komt hij tot een toepassing op de kern, het hart, de gemeenschap en de missionaire bewogenheid van de gemeente.

N. Dijkstra-Algra laat ons het spanningsveld ondergaan tussen de kerkdienst en de kleine kring, tussen individu en gemeenschap. Voor mij herkenbare (want vaak gehoorde) moeiten met de eredienst komen aan bod. Vormen huiskringen een redelijk alternatief? Wat zijn de motieven erachter? Welke moeiten doen zich voor? Welke lessen kunnen we inmiddels trekken? Hoe verhouden zich kring en gemeente; en kring en eredienst; en kring en wijkambtsdrager? Is de kring bouwsteen of zwerfsteen? Bezinning op onze manier van kerk-zijn, van erediensten, van kerkenraadsorganisatie en op onze persoonlijke betrokkenheid lijkt onontkoombaar.

F.A. van Velzen borduurt voort op de kansen die een kleine kring biedt. Hij wijst op het belang, op valkuilen en mogelijkheden van het groepsgebesprek daarin. Aan de hand van een praktijkvoorbeeld krijgen we een gesprekstechnische uitwerking.

De volkskerk voorbij? De oude gestalte van de kerk voorbij? De kerkdienst voorbij? Heeft ook de preek zijn beste tijd misschien gehad? H. de Leede schrijft over de onopgeefbare betekenis van de prediking. Tenminste, voor het protestantse 'geloofsverstaan'. In de preek trekken schriftuitleg en levensuitleg samen op. Daarbij draait het nog steeds om de rechtvaardiging van de goddeloze. Wat hebben predikers in deze tijd nodig? Vakmanschap. Een geheiligde persoonlijkheid. En, in één woord: moed.

P.L.R. van der Spoel verduidelijkt wat preken in een postmoderne context is. Cirkelen rond het geheim noemt hij het. Een preek moet dynamisch zijn. Was de oude preekstijl meer statisch, tegenwoordig moet er in de preek een 'event' zijn, een belevenis. Zeg maar: van foto naar film.

De twee slothoofdstukken ronden af. P. van den Heuvel vraagt zich af of gemeentestichting ook als evangelisatiemiddel bruikbaar is. Gemeentestichting beoogt dat mensen Christus leren kennen. Maar Christus werkt juist andersom: wanneer mensen Christus leren kennen, worden zij toegevoegd aan de gemeente. Maar dan is niet zozeer gemeentevorming, maar gemeenschapsvorming een heel belangrijk instrument voor de voortgang van het Evangelie. En

kerken doen er goed aan in missionaire bewogenheid deze gemeenschappen een plaats te bieden.

W. Dekker gaat in op de vraag hoe wij onze cultuur eigenlijk moeten waarderen. Volgens A. van de Beek is het probleem niet, dat er te weinig met mensen wordt gerekend, maar juist te veel. Alle prietpraat over gevoelens en beleving hoort thuis in de vergaarbak van: wereld. We proberen te veel bij de cultuur aan te sluiten in plaats van het ergerniskarakter van het Evangelie te benadrukken. Het Evangelie is immers niet naar de mens.

Dekker signaleert dat het postmodernisme bloeit ten tijde van de alleenheerschappij van een welvaarts cultuur en het liberale kapitalisme. Hij breekt een lans voor de volgorde: cultuurvolgend, cultuurkritisch, cultuurvormend. Geen aanpassing, wel contextualisering. Vanzelfsprekend is daarvoor nodig dat je de context helder ziet.

Onder de indruk

Laat ik maar meteen zeggen dat ik van het boek onder de indruk ben. Niet omdat elke bijdrage even aansprekend of trefzeker is. Maar hier wordt wel een serieuze poging gedaan op eigentijdse vragen en probleemstellingen in te gaan. Er is geen sprake van ontkenning. Of van vluchtgedrag. Ook het gezag van de Schrift wordt hooggehouden. De duidelijke bedoeling is om vanuit dat gezag op de huidige cultuur in te gaan en daarin Gods Woord te laten spreken. De uitdaging wordt aangegaan. En dat verdient lof. En respect.

Ik ben ook nog op een andere manier onder de indruk. De vragen zijn zo herkenbaar. Als je ze zelf al niet hebt, komen ze wel vanuit je omgeving op je af. Hoe lees je de Schrift? Hoe ga je met anderen in gesprek? Hoe vertaal je de hemelse boodschap naar mensen die met beide longen het postmoderne klimaat inademen en met beide benen op de grond van deze wereld staan? Hoe ben je kerk? En christen?

Volgens mij kan niemand om de vragen heen. Ze houden mij bezig. En ze zouden iedere christen die als profeet wil optreden en zijn Naam wil belijden, moeten bezighouden.

Onrustig

Hier ligt voor mij al weer een volgend punt. Zo'n boek maakt me onrustig, omdat vragen worden opgeroepen en aangewakkerd. Maar mijn onrust heeft ook nog een andere reden. Hoe sterk zijn wij als christenen en gereformeerden in het analyseren en geestelijk 'proeven' van onze cultuur? Slagen wij erin de cultuur te volgen, niet in de zin van klakkeloos meedoen, maar analyseren, waarnemen en geestelijk te beoordelen? En, volgende vraag: proberen we ook cultuurvormend op te treden? Of laten we het maar gebeuren, weemoedig klagend over de goede oude tijd of postmodern 'ach en wee' klagend over onze eigen tijd, maar meer ook niet? Ik heb respect voor de christelijke moed in zo'n boek. Die moed nodigt uit tot navolging.

Herinterpretatie?

Hier en daar heb ik ook wel mijn vragen. Den Hertog stelt dat in de Bijbel zelf al geen sprake is van een angstvallig vasthouden aan de 'letter'. Er vindt een onbekommerde en vrije omgang met de teksten plaats. Een door de Geest geleide wijze van herinterpreteren. Hij kan niet vasthouden aan een tot in details uitgebouwde leer van de inspiratie vanwege het spreken van de Schrift zelf. Ook Christus luistert de Schrift af op het spreken van de levende God. Nadat Hij (volgens de weergave van Lucas) Zich eerst heeft teruggetrokken op 'er staat geschreven' wordt zijn laatste bastion: 'er is gezegd.'

Hier heb ik wel vragen. Allereerst ontgaat mij wat de 'gemiddelde' kerkganger hiermee moet en kan. Net zoals de nieuwere ontwikkelingen binnen het bijbelonderzoek (volgens Den Hertog)

zich onttrekken aan de waarneming van de gemiddelde bijbellezer, zo geldt dat volgens mij ook voor dit soort hermeneutische bespiegelingen. Binnen het (korte) bestek van dit boek haal je nogal wat overhoop. Te veel, mijns inziens.

Ook betwijfel ik hoe houdbaar dat onderscheid is tussen wat is 'geschreven' en 'gezegd'. Laat dat in Lucas' evangelie de woordkeus zijn, wat moet ik dan met het driemaalige 'er staat geschreven' in de weergave van Matteüs? En kun je zomaar een binnenbijbelse door de Geest geleide 'herinterpretatie' doorvoeren naar onze omgang met de Schrift vandaag? De bijgevoegde lees oefening vind ik dermate vaag, dat ik mij allerminst verder geholpen voel, om het maar eens postmodern te formuleren.

Rationeel?

Van Veluw schrijft over een 'rationele argumentatie' bij rationele problemen. Zo'n rationele argumentatie staat in contrast met een irrationele dan wel gevoelsmatige wijze van argumenteren. Waardevol vind ik zijn waarneming dat we het tij niet mee hebben en de gevoelsmatige intuïtie gevaren meebrengt. Het maakt de kerk(mensen) naïef, onbezonnen en vatbaar voor infectie van dwalingen. Terecht zegt hij dat wij God ook mogen en moeten liefhebben met ons verstand.

Maar ik zou niet gauw de dogmageschiedenis typeren als de 'rationele doordenking' van het geloof. Juist in ons liefhebben van de HERE, ook met ons hele verstand, doordenken wij wat ons in de Schrift geopenbaard wordt en wij gelovig aannemen. Geloofsleer blijft voor mij *geloofsoverweging*, hoezeer je verstand daarbij ook wordt gemobiliseerd. Geloof vormt het denken! 'Fides Quadratur Intellectum' is niet voor niets de lijfspreuk geworden van onze theologische studenten in Kampen.

In een tijd waarin juist die gelovige doordenking van het ons geopenbaarde gemakkelijk weggezet kan worden met 'dat is maar je verstand', kan het geen kwaad wat sterker op te komen voor het geloof, dat daarin werkt, door de liefde.

Integraal lezen

Geboeid heb ik het verhaal van Stefan Paas gelezen. Op een aangename manier slaagt hij erin schriftuurlijke uitgangspunten en praktijkervaringen te combineren met een heldere betoogtrant en vlijmscherpe omschrijvingen. Maar wat mij het meest aanspreekt, is het zelfbewustzijn dat hij ten toon spreidt. Laten wij maar gewoon zoekers zoveel mogelijk in aanraking brengen met het naakte Woord van God, om daarmee serieus te nemen dat dit Woord mensen weet te treffen, veel beter dan alles wat wij weten of zeggen. De Geest werkt immers vooral door het Woord. Het is de levende stem, de viva vox van God.

Voor dit integraal lezen is weinig specifieke deskundigheid vereist. 'Gewone' christenen kunnen het al gauw. Het sluit aan bij wat veel zoekers toch al doen: teruggaan naar de bron. Het vraagt wel om coaching en diverse vormen. Paas levert de handreikingen erbij.

Op deze manier kan bijna ieder gemeentelid evangelist worden. Maar de vraag keert ook meteen terug naar onszelf. In hoeverre lezen wij nog integraal de Schriften van God? En horen we daarin nog de 'viva vox' van God ons aanspreken?

Navolging

Tijdens Hooglands verhaal raak je onwillekeurig betrokken. Bonhoeffers 'navolging van Christus' is ook zo aangrijpend, doordat hijzelf in het voorjaar van 1945 aan de galg is geëxecuteerd vanwege zijn betrokkenheid bij de moordaanslag op Hitler.

De manier waarop Christus met zijn heil in de wereld aanwezig is, kan niet zonder persoonlijke

keuzes en persoonlijke navolging. Hooglands opstel confronteert mij met de vraag wat mijn identiteit als christen voorstelt. Hoe overtuigd wil ik kruisdragen en daarbij in de voetsporen van Jezus Christus treden? Hoe staat het met onze '*praxis pietatis*', de persoonlijke vroomheid? Onze tijd vraagt om de durf om je haaks op te stellen en ook haaks te houden in een cultuur die bol staat van individualisme en consumentisme. Ik raak er steeds meer van overtuigd dat een gemeenschappelijke bezieling op dit punt heilzaam en samenbindend kan werken.

Uitdaging

Al met al dus een boek dat je uitdaagt. Het prikkelt, stimuleert, stemt tot nadenken en vraagt om uitwerking. Als ik me niet vergis, spelen in heel wat gemeenten zaken die in dit boek aan de orde komen. Soms is de benadering wat voor de hand liggend. Maar dan nog is het goed dat het allemaal eens op een rij staat. Ik zie het ook als winstgevend wanneer we als christenen elkaar waardevolle handreikingen kunnen doen.

Uitgedaagd door de tijd zijn we geroepen de vertaalslag te maken naar de mens van vandaag. Buiten de kerk, maar niet minder erbinnen. Missionair kerk zijn vraagt om geestelijke vitaliteit en weerbaarheid. Om persoonlijke bezieling en kerkelijk enthousiasme. Om toewijding aan Christus en de hartelijke bereidheid in zijn voetsporen te treden. Om liefdevolle 'gemeenschappen van Christus', met een wervende uitstraling. Om geloof, liefde en heiliging. Kortom: om een daadwerkelijk leven bij het licht van de Schriften. Daarin ontmoeten hedendaagse mensen de levende Christus, die 't heden kent en de toekomst overziet. Dat geeft moed. In zijn Geest durven we de vertaalslag te maken.

N.a.v.: W. Dekker en P.J. Visser (red.), OM DE VERSTAANBAARHEID, uitg. Boekencentrum, Zoetermeer, 2002. ISBN 90 239 1315 9. 273 pag. Prijs €17,90.